

POSTANOWIENIE

Dnia 15 czerwca 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Tomasz Artymiuk (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Małgorzata Gierszon

SSN Zbigniew Puzkarski

Protokolant Klaudia Binienda

przy udziale prokuratora Prokuratury Krajowej Roberta Tarsalewskiego,
w sprawie **P. N.**

podejrzanego o czyn z art. 177 § 1 k.k. w zw. z art. 178 § 1 k.k.,
po rozpoznaniu w Izbie Karnej na rozprawie
w dniu 15 czerwca 2021 r.

kasacji wniesionej przez obrońcę

od postanowienia Sądu Okręgowego w W.

z dnia 9 stycznia 2019 r., sygn. akt X Kz (...),

utrzymującego w mocy postanowienie Sądu Rejonowego w W.

z dnia 23 października 2018 r., sygn. akt II K (...),

1. uchyla zaskarżone postanowienie oraz utrzymane nim w mocy postanowienie Sądu Rejonowego w W. i przekazuje sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi pierwszej instancji;

2. zasądza od Skarbu Państwa na rzecz adw. A. A. - Kancelaria Adwokacka w W. kwotę 738,00 zł (siedemset trzydzieści osiem złotych), w tym 23 % VAT, tytułem obrony z urzędu w postępowaniu przed Sądem Najwyższym.

UZASADNIENIE

Sąd Rejonowy w W. postanowieniem z dnia 23 października 2018 r., sygn. akt II K (...), po rozpoznaniu na posiedzeniu wniosku prokuratora o umorzenie postępowania i orzeczenie środka zabezpieczającego:

- na podstawie art. 17 § 1 pkt 2 k.p.k. w zw. z art. 31 § 1 k.k. umorzył postępowanie karne wobec P.N. podejrzanego o to, że „w dniu 18 grudnia 2012 r. w W. przy skrzyżowaniu ul. (...) z ul. (...) naruszył zasady bezpieczeństwa w ruchu lądowym określone w art. 19 ust. 1 oraz art. 26 ust. 1 ustawy Prawo o ruchu drogowym w ten sposób, że kierując samochodem marki S. (...) nr rej. (...) na skutek niezachowania szczególnej ostrożności podczas zbliżania się do skrzyżowania z wyznaczonym przejściem dla pieszych oraz niezachowania prędkości zapewniającej panowanie nad kierowanym pojazdem wjechał na przeciwległy pas ruchu na wysokości przejścia dla pieszych, gdzie uderzył pojazdem w słupek metalowy oraz betonowy kosz, który pod wpływem uderzenia pojazdu przemieścił się i uderzył pieszą E. P. lat 20, przez co spowodował u niej naruszenie czynności narządów ciała lub rozstrój zdrowia trwający dłużej niż 7 dni, w rozumieniu art. 157 § 1 k.k. w postaci złamania obu kończyn dolnych, a następnie oddalił się z miejsca zdarzenia nie udzielając pomocy”, tj. o czyn z art. 177 § 1 k.k. w zw. z art. 178 § 1 k.k. (pkt I postanowienia);
- na podstawie art. 93c pkt 1 k.k., art. 93a § 2 k.k. w zw. z art. 99 § 1 i 2 k.k. zastosował wobec podejrzanego P. N. środek zabezpieczający w postaci zakazu prowadzenia wszelkich pojazdów mechanicznych (pkt II postanowienia);
- orzekł o kosztach obrony z urzędu oraz kosztach procesu (pkt III i IV postanowienia).

Postanowienie to zaskarżył podejrzany, wnosząc o jego zmianę usuwającą niezgodność z prawem.

Po rozpoznaniu zażalenia P.N. Sąd Okręgowy w W. postanowieniem z dnia 9 stycznia 2019 r., sygn. akt X Kz (...), utrzymał w mocy zaskarżone postanowienie (pkt I), rozstrzygając również o kosztach obrony z urzędu (pkt II) oraz kosztach postępowania odwoławczego (pkt III).

Kasację od orzeczenia Sądu odwoławczego wniósł obrońca P. N. Zaskarżając postanowienie Sądu Okręgowego w W. w całości zarzucił:

1. „rażące naruszenie prawa procesowego, mające istotny wpływ na treść zaskarżonego postanowienia, tj. art. 439 § 1 pkt 11 k.p.k. w zw. z art. 6 k.p.k. poprzez nieuchylenie postanowienia Sądu I instancji pomimo rozpoznania sprawy na posiedzeniu w przedmiocie umorzenia postępowania i zastosowanie środka zabezpieczającego pod nieobecność oskarżonego (wówczas podejrzanego), którego obecność była obowiązkowa zgodnie z art. 354 pkt 2 k.p.k., co stanowi bezwzględną przyczynę odwoławczą i jednocześnie narusza prawo oskarżonego do obrony;
2. rażące naruszenie prawa procesowego, mające istotny wpływ na treść zaskarżonego postanowienia, tj. art. 439 § 1 pkt 9 k.p.k. w zw. z art. 17 § 1 pkt 9 k.p.k. poprzez nieuchylenie postanowienia Sądu I instancji i nieumorzenie postępowania w związku z brakiem skargi uprawnionego oskarżyciela, podczas gdy prokurator został wezwany do uzupełnienia braku formalnego skargi, tj. wniosku o umorzenie postępowania i zastosowanie środków zabezpieczających w terminie zawitym 7 dni, przy czym terminu tego nie dochował, nie wnosząc jednocześnie o przywrócenie terminu, a zatem w sprawie brak było skargi uprawnionego oskarżyciela, co z kolei stanowi bezwzględną przyczynę odwoławczą”.

W oparciu o tak sformułowane zarzuty autor kasacji wniósł o uchylenie postanowienia Sądu Okręgowego w W. oraz utrzymanego nim w mocy postanowienia Sądu pierwszej instancji i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu w W., ewentualnie uchylenie wyżej wymienionych postanowień i umorzenie postępowania.

W pisemnej odpowiedzi na kasację Prokurator Okręgowy w W. wniósł o jej uwzględnienie, uchylenie postanowienia Sądu Okręgowego w W. z dnia 9 stycznia 2019 r., sygn. akt X Kz (...) oraz utrzymanego nim w mocy postanowienia Sądu Rejonowego w W. z dnia 23 października 2018 r., sygn. akt II K (...) i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania w postępowaniu pierwszoinstancyjnym. Stanowisko oskarżyciela publicznego podtrzymał uczestniczący w rozprawie kasacyjnej prokurator Prokuratury Krajowej. Kasację w tym zakresie – wystąpienia okoliczności skutkujących uchybieniem z art. 439 § 1 pkt 11 k.p.k. – poparła

ustanowiona na etapie postępowania kasacyjnego obrońca z urzędu oraz w toku rozprawy przed Sądem Najwyższym jej substytut.

Sąd Najwyższy zważy, co następuje.

Podzielić należy zarzut zawarty w pkt 1 kasacji o wystąpieniu w sprawie, na etapie postępowania przed Sądem pierwszej instancji, bezzwzględnej przyczyny odwoławczej określonej w art. 439 § 1 pkt 11 k.p.k., niedostrzeżonej – pomimo takiego obowiązku – przez Sąd odwoławczy w toku kontroli instancyjnej. Skutkowało to uchyceniem zarówno zaskarżonego kasacją postanowienia sądu *ad quem*, jak i utrzymanego nim w mocy postanowienia Sądu Rejonowego oraz przekazaniem sprawy ostatniemu z wymienionych sądów do ponownego rozpoznania.

Nie można jednocześnie odmówić racji prokuratorowi, który w pisemnej odpowiedzi na kasację wskazał na bezzasadność drugiego z podniesionych zarzutów opartego o inną bezzwzględną przyczynę odwoławczą, tj. uchybienie z art. 439 § 1 pkt 9 k.p.k. z zw. z art. 17 § 1 pkt 9 k.p.k., i do tego zarzutu należy odnieść się w pierwszej kolejności, gdyż uznanie jego trafności prowadziłoby do dalej idących konsekwencji, a więc umorzenia postępowania, czyniąc bezprzedmiotowym jego ponawianie w instancji *a quo*.

Jak trafnie zauważa oskarżyciel, zgodnie z treścią art. 324 § 1a k.p.k. – do wniosku o umorzenie postępowania z uwagi na nieczytelność sprawcy i zastosowanie środków zabezpieczających stosuje się odpowiednio art. 331 § 1 i 4 k.p.k., art. 332 k.p.k., art. 333 § 1–3 k.p.k. i art. 334 § 1 k.p.k. Słusznie podnosi się w związku z tym w piśmiennictwie, że co prawda ustawa nie stanowi, iż przedmiotowy wniosek zastępuje akt oskarżenia, lecz konstrukcyjnie jest on skargą zasadniczą wszczynającą postępowanie jurysdykcyjne. Przepis art. 354 k.p.k. nakazuje ponadto w razie wniesienia tego wniosku stosować przepisy Rozdziału 41 tego Kodeksu o przygotowaniu do rozprawy głównej. Racje systemowe przemawiają więc za stosowaniem art. 337 k.p.k. również do wniosku, o którym mowa w art. 324 § 1 k.p.k. Jest oczywiste, że inne skargi zasadnicze niż akt oskarżenia podlegają kontroli jedynie pod kątem tych warunków formalnych, które przewidują dotyczące ich przepisy, a nie wszystkich przewidzianych w § 1; np. wniosek prokuratora o umorzenie postępowania karnego z uwagi na

niepoczytalność sprawcy i zastosowanie środków zabezpieczających winien być kontrolowany pod kątem zgodności z art. 332 k.p.k., art. 333 § 1–3 k.p.k. i art. 334 § 1 k.p.k., a wniosek o warunkowe umorzenie postępowania pod kątem art. 332 § 1 pkt 1,2,4,5 k.p.k. i art. 334 k.p.k. – arg. art. 336 § 2 i 4 zd. 2 k.p.k. [zob. P. Rogoziński (w:) S. Steinborn (red.), Kodeks postępowania karnego. Komentarz do art. 337 k.p.k., Lex/el. 2016, teza 3]. Nie zmienia to postaci rzeczy, że wniosek złożony w trybie art. 324 § 1 k.p.k. jako skarga zasadnicza podlega wstępnej kontroli w oparciu o przepis art. 337 § 1 k.p.k. Zasadnie też wskazuje się w orzecznictwie, że niewykonanie zarządzenia o zwrocie aktu oskarżenia (a więc także wniosku złożonego na podstawie art. 324 § 1 k.p.k.) nie można utożsamiać z odstąpieniem od oskarżenia. Taki zwrot nie oznacza bowiem zwrotu sprawy, nie obejmuje też zwrotu akt i nie uchyla zawisłości sprawy przed sądem. Z tych powodów nieusunięcie przez prokuratora braków formalnych nie powoduje bezskuteczności tego dokumentu procesowego, o której mowa w art. 120 § 2 k.p.k. Tryb postępowania przewidziany przepisem art. 337 § 1 k.p.k. stanowi bowiem *lex specialis* wobec trybu, o którym mowa w art. 120 k.p.k. i w tym zakresie wyłącza jego stosowanie [por. uchwała składu 7 sędziów Sądu Najwyższego z dnia 29 kwietnia 1970 r., VI KZP 4/70, OSNKW 1970, z. 6, poz. 56; postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 8 września 1989 r., II KZ 56/89, OSNKW 1990, z. 4-6, poz. 22; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 12 września 2018 r., II KK 37/18).

W wypadku, gdy oskarżyciel publiczny nie usunie braków formalnych aktu oskarżenia (wniosku), dalszy kierunek postępowania związany jest z rodzajem owych braków. W piśmiennictwie prezentowany jest jednolity pogląd, zgodnie z którym możliwość skierowania sprawy na posiedzenie w przedmiocie umorzenia postępowania z uwagi na brak skargi uprawnionego podmiotu – z powodu braków formalnych aktu oskarżenia – aktualizuje się wyłącznie wówczas, gdyby ten dokument procesowy nie miał cech decydujących o istnieniu skargi, a więc uniemożliwiał określenie jej granic podmiotowo-przedmiotowych. Rygory formalne wskazane art. 332 § 1 k.p.k. powinny pozwolić na ustalenie owych granic, a ponadto umożliwić określenie właściwości rzeczowej i miejscowej sądu. Ma z nich wynikać również istnienie po stronie oskarżyciela uprawnienia do oskarżenia w danej sprawie (zob. T. Grzegorzczak, Kodeks postępowania karnego. Komentarz,

Warszawa 2014, s. 1183; P. Hofmański (red.), E. Sadzik, K. Zgryzek, Kodeks postępowania karnego. Komentarz, t. 1, Komentarz do art. 337 k.p.k., Warszawa 2011, teza 18; B. Szyprowski, Kontrola warunków formalnych aktu oskarżenia w kodeksie postępowania karnego, PiP 1999, z. 12, s. 86 - 87 i cyt. tam literatura). Istnienie braków formalnych aktu oskarżenia (podobnie jak wniosku z art. 324 § 1 k.p.k.), których usunięcia odmawia prokurator, nie może więc zostać w każdym wypadku uznane za równoważne z brakiem skargi uprawnionego oskarżyciela, uzasadniającym umorzenie postępowania na podstawie art. 17 § 1 pkt 9 k.p.k., choć oczywiście możliwość taka w niektórych przypadkach nie będzie wyłączona (zob. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 31 sierpnia 1994 r., I KZP 19/94, OSNKW 1994, nr 9-10, poz. 56; powołane już wyżej: postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 8 września 1989 r., II KZ 56/89 oraz wyrok z dnia 12 września 2018 r., II KK 37/18).

W niniejszej sprawie wniosek prokuratora nie uniemożliwiał zakreslenia granic podmiotowo – przedmiotowych skargi, ponieważ zwrot wniosku dotyczył wyłącznie jego uzupełnienia poprzez dołączenie informacji z centralnej ewidencji kierowców oraz ewidencji kierowców naruszających przepisy ruchu drogowego, który to obowiązek wynikał z przepisu art. 213 § 1b k.p.k., a także załączenia oryginału lub kopii poświadczonej za zgodność informacji z Krajowego Rejestru Karnego, i dokumenty te zostały dołączone (k. 208-211) do nowego wniosku złożonego w trybie art. 324 § 1 k.p.k. w dniu 28 czerwca 2018 r. (k. 229). Podkreślić należy przy tym, że zakreslenie sprawy z pierwotnego wniosku jako zakończonej miało wyłącznie charakter porządkowy a nie procesowy, zaś wydania związanego z tym zarządzenia (z dnia 28 czerwca 2018 r. – k. 226) wymagał § 370 ust. 1 obowiązującego wówczas zarządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 12 grudnia 2003 r. w sprawie organizacji i zakresu działania sekretariatów sądowych oraz innych działów administracji sądowej (Dz. Urz. MS 2003.5.22).

W tym stanie rzeczy o braku skargi uprawnionego oskarżyciela (art. 17 § 1 pkt 9 k.p.k.) nie może być mowy, a tym samym brak podstaw do stwierdzenia, aby w toku postępowania ujawniła się bezwzględne przyczyna odwoławcza określona w art. 439 § 1 pkt 9 k.p.k.

Jak już to zauważono na wstępie, zasadny natomiast okazał się zarzut wystąpienia na etapie postępowania przed sądem *meriti* innego bezwzględnego powodu odwoławczego, a więc uchybienia z art. 439 § 1 pkt 11 k.p.k. polegającego na rozpoznaniu sprawy pod nieobecność oskarżonego (tu podejrzanego), którego obecność była obowiązkowa.

W orzecznictwie jednolicie przyjmują się, że w posiedzeniu w przedmiocie rozpoznania wniosku prokuratora o umorzenie postępowania z powodu niepoczytalności sprawcy i o zastosowanie środków zabezpieczających powinni, co do zasady, uczestniczyć: prokurator, obrońca i podejrzany. Udział podejrzanego w tym forum rozpoznania sprawy jest obligatoryjny, chyba że z opinii biegłych wynika, że byłoby to niewskazane, przy czym nawet wtedy Sąd może uznać udział podejrzanego za konieczny. Wykluczone jest zatem rozpoznanie sprawy w tym trybie pod nieobecność któregokolwiek z wymienionych w treści art. 354 pkt 2 k.p.k. podmiotów, z wyjątkiem wskazanej już wcześniej sytuacji. Procedowanie pod nieobecność podejrzanego stanowi natomiast uchybienie określone w art. 439 § 1 pkt 11 k.p.k. (zob. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 5 października 2005 r., II KK 139/05; z dnia 17 marca 2015 r., V KK 337/14; z dnia 15 stycznia 2021 r., II KK 317/20; z dnia 3 lutego 2021 r., IV KK 582/19).

Taka sytuacja zaktualizowała się w tym wypadku.

Podejrzany P. N. prawidłowo zawiadomiony nie stawił się na posiedzenie w dniu 23 października 2018 r. (k. 442). Z kolei z opinii sądowo – psychiatrycznej wynika, że badany może brać udział w czynnościach procesowych przy udziale obrońcy (k. 79 *verte*) i opinię tę biegli podtrzymali w toku posiedzenia (k. 443). Skoro więc w tej sprawie nie zaktualizowała się okoliczność wskazana w art. 354 pkt 2 *in fine* k.p.k., udział podejrzanego w posiedzeniu był obligatoryjny.

Stwierdzenie podniesionego w pkt 1 kasacji uchybienia obligowało więc Sąd Najwyższy do postąpienia w oparciu o przepis art. 439 § 1 k.p.k.

Przy ponownym rozpoznaniu sprawy Sąd Rejonowy zobligowany będzie do zapewnienia udziału w posiedzeniu podejrzanego P.N., jeżeli będzie procedował w tym trybie. Za celowe uznać przy tym należy uzyskanie uzupełniającej bądź nowej opinii sądowej psychiatryczno-psychologicznej, a to z uwagi na upływ czasu od wydania ostatniej z nich.

Kierując się przedstawionymi powyżej względami orzeczono, jak w części dyspozytywnej postanowienia.

Natomiast zasądzenie na rzecz obrońcy z urzędu kosztów nieopłaconej pomocy prawnej znajduje podstawę w treści art. 29 ust. 1 ustawy z dnia 26 maja 1982 r. Prawo o adwokaturze (tj.: Dz. U. 2020.1651 ze zm.), a co do wysokości – za obronę przed Sądem Najwyższym – w przepisach § 2 pkt 1, § 4 ust. 1 i 3 oraz § 17 ust. 2 pkt 6 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 października 2016 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu (tj.: Dz. U. z 2019.18).